

супроводження у кар'єрному зростанні. (це позиція Національної стратегії розвитку освіти в Україні на 2012 – 2021 роки).

Зокрема, для розвитку тісних зв'язків між університетами і промисловістю, слід створити нормативну базу щодо системи податкових пільг і апробувати схеми фінансування, коли в рамках дольової участі у фінансуванні влада обіцяє надавати у формі фіксованого відсотка державного фінансування стільки коштів, скільки було зароблено самим університетом по проектам або комерційним контрактам, що свого часу рекомендувала європейська комісія.

Необхідно також посилити регулюючу роль податків та забезпечити податкове стимулювання освітнього комплексу країни. Необхідно досягти закріплення податкових пільг освітнім установам, що реінвестують отримані прибутки в освітній процес та в потреби освітньої установи.

5. Ми не повинні ігнорувати тенденцію до міжнародної мобільності робочої сили і студентів, підготовка яких має конкурентоздатною на міжнародному ринку праці. Однак ми потребуємо вжити заходів для захисту національних сегментів ринків освіти й праці. Зараз багато країн приділяють головну увагу, щоб навчання в їхніх університетах було якісним і не прагнуть відкрити доступ до неї якомога більшої кількості іноземних студентів, що характерно для нас. Вони зосереджують свої зусилля на пошук і розширення доступу лише для найкращих іноземних студентів. За таких умов нам, для зростання науково-технічного потенціалу країни, на державному рівні нам потрібно затвердити й профінансувати програми, що сприяють закріпленню в Україні найбільш талановитих випускників ВНЗ та забезпечують повернення в Україну молодих дослідників, що виїхали на навчання чи роботу за кордон, де їм створили набагато кращі умови праці й проживання. Такі програми, наприклад, існують в Китаї і Казахстані.

У цілому ж автор сподівається, що сказане вище стане певним підґрунтям для ефективного пошуку кожним університетом свого місця в системі сучасної світової вищої освіти, відповідно до 4-х сценаріїв розвитку університетів, що розглянуті в роботі [3], відмовившись при цьому від сліпого копіювання моделей зарубіжних країн.

Література

1. Грішнова О.А. Людський капітал: формування в системі освіти і професійної підготовки / Грішнова О.А. – К.: Т-во "Знання", КОО, 2001. – 254 с.
2. Можаяева Л.Г. Эволюция концепции образования в современном мире / Можаяева Л.Г. // Экономика образования. - 2001. - № 6 (7). - С. 20.
3. Степко М.Ф. Світові тенденції розвитку систем вищої освіти та проблеми забезпечення якості й ефективності вищої освіти в Україні / Степко М.Ф. // Вища школа. – 2013. - № 7(109). - С. 13 – 22.

Степко М.Ф. Академічна та професійна складові вищої освіти: проблеми якості та відповідності ринку праці

Анотація. У роботі проведено аналіз проблем забезпечення якості та ефективності вищої освіти, що пов'язані з відсутністю належних механізмів і стимулів до взаємодії між суб'єктами системи вищої освіти, зокрема з ринком праці. Запропоновано перелік першочергових та середньострокових заходів щодо покращення якості та ефективності освітньої та наукової діяльності вищої школи.

Степко М.Ф. Академическая и профессиональная составляющие высшего образования: проблемы качества и соответствия рынка труда

Аннотация. В работе проведен анализ проблем обеспечения качества и эффективности высшего образования, которые связаны с отсутствием необходимых механизмов и стимулов взаимодействия между субъектами системы высшего образования, в частности с рынком труда. Предложено перечень первоочередных и среднесрочных мероприятий для улучшения качества и дефективности образовательной и научной деятельности высшей школы.

Stepko M. Academic and professional components of higher education: problems of quality and accordance to labour-market

Annotation. The paper analyzes the problems of the quality and efficiency ensurance of higher education that are related to the lack of mechanisms and incentives interaction among the subjects of higher education, in particular the labour market. The list of priority and medium-term actions to improve the quality and the defectiveness of educational and research activities of higher education has been proposed.

БОЙКО А.М.,

Полтавський національний педагогічний
університет імені В.Г.Короленка,
м. Полтава

УДК 378

НАУКОВА ПЕДАГОГІЧНА ШКОЛА: ВИЗНАЧЕННЯ, СПЕЦИФІКА, КЛАСИФІКАЦІЯ

*Основними ознаками наукової школи є єдність образу думок,
єдність мети та єдність дій. Це колектив, поєднаний однаковим
ставленням до своєї спеціальності, до людей та життя.*
А. Ф. Йоффе

Аналіз діяльності наукової педагогічної школи О. Г. Мороза та інших кращих наукових шкіл України дозволив нам дійти певних теоретичних і практичних узагальнень і висновків щодо цього феномена.

Поняття «наукова педагогічна школа» розуміємо як неформальне, самоорганізоване дослідницьке об'єднання навколо певної наукової проблематики, члени якого цілеспрямовано взаємодіють у науковій і навчальній роботі під керівництвом визнаного лідера-вченого, продукують нові ідеї, займаються підготовкою науково-педагогічних кадрів для вищої школи.

Наукова школа – історично зумовлена соціальна система, виступає фактором наступності й водночас стабільності в розробленні теоретично і практично значущої педагогічної наукової проблематики, характеризується єдиною метою, системою принципів та традицій у науковій діяльності, на основі прямої й опосередкованої суб'єкт-суб'єктної взаємодії лідера і членів школи, а також учасників школи між собою.

Наукова школа з будь-якої галузі знань завжди педагогічний феномен, оскільки в її основі наукова і навчальна взаємодія, у процесі якої відбувається сприйняття і присвоєння, виникнення і перевірка нових знань, ідей, теорій, а також їх запровадження в практику.

Ядро певної наукової педагогічної школи складають доктори і кандидати наук, які виконали наукові дослідження під керівництвом чи консультуванням ученого, очільника школи, який є її системоформувальною ланкою. Крім цього, до педагогічної школи входять: докторанти та аспіранти, які працюють над дисертаціями, вчені, які поділяють погляди та наукові підходи керівника школи. Постійно чи тимчасово до роботи школи залучаються досвідчені директори, кращі вчителі-практики загальноосвітніх та викладачі вищих навчальних закладів, авторські школи, творчі майданчики, комплекси тощо, на базі яких здійснюється експериментальна робота та апробація результатів досліджень, а також молоді вчителі та обдарована студентська молодь, що прагне займатися науковою роботою. Це надає педагогічній школі багаторівневості в її складі й діяльності. Наукові педагогічні школи формуються при наукових установах і педагогічних навчальних закладах IV рівня акредитації.

Наукова школа у вищому педагогічному навчальному закладі виконує такі основні взаємопов'язані функції: а) керівництво кандидатськими та докторськими дисертаційними дослідженнями; б) підготовка науково-педагогічних кадрів для вищої школи; в) розроблення і виконання колективних та індивідуальних наукових тем, проектів, програм; г) здійснення особистісно орієнтованої загальнопедагогічної підготовки з акцентом на тих майбутніх учителів, які прагнуть займатися науковою діяльністю, диференціюючи роботу з обдарованою студентською молоддю. Методи, прийоми і засоби взаємодії можуть співпадати чи не співпадати, допускається поєднання індивідуальних і колективних форм та видів діяльності.

Наукова педагогічна школа має свою специфіку:

— по-перше, їй властивий науковий і освітньо-виховний характер, а отже за складом своїх членів вона, як правило, є багаторівневою;

— по-друге, між членами педагогічної школи передбачаються суб'єкт-суб'єктні відносини співтворчості, учасники школи найчастіше працюють в одному колективі, знаходяться в постійній педагогічно доцільній взаємодії, науковий і навчальний процес у науковій педагогічній школі не обмежений часом;

по-третє, наукова педагогічна школа у своєму складі має постійну чи змінну, затверджену на певний відрізок часу, практичну експериментальну базу – гімназії, ліцеї, вищі навчальні заклади, експериментальні майданчики, авторські школи, педагогічні комплекси тощо, до неї входять керівники вищих і загальноосвітніх шкіл – менеджери, вчителі-новатори, творчі педагогічні колективи;

по-четверте, педагогічна школа виконує принаймні чотири завдання: а) здійснює підготовку вчених; б) формує викладацький склад вищої школи; в) розробляє певну наукову проблематику; г) розвиває педагогічну науку, науково узагальнює передовий, взірцевий досвід учителів;

по-п'яте, педагогічні наукові школи, як уже зазначалося, багаторівневі, вони більш широкі за своїм обсягом і різноманітніші за складом, ніж інші наукові школи;

по-шосте члени педагогічної школи об'єднані науково й організаційно. Ідеї і традиції багаторівневої школи примножуються, розвиваються і передаються її різноміковими членами. Це забезпечує стабільність школи і подальший активний розвиток певної наукової проблематики, не допускає повної зміни її учасників, а отже, в діяльності педагогічної школи досягається наступність у дотриманні й розробленні визначеного наукового спрямування;

по-сьоме, педагогічна школа об'єднує два основних типи наукових шкіл – за науковим творчим колективом, науковою групою і за науковою проблемою, науковим напрямом. У науковій педагогічній школі «наукова група чи колектив» – суб'єкт, діяльність якої спрямована на її об'єкт – «певну проблему чи напрям у науці». Науковий напрям і наукову групу об'єднує лідер, науковий керівник школи.

У педагогічній науці вважаємо доцільною *таку класифікацію наукових шкіл*, ураховуючи найбільш визнану класифікацію М. Г. Ярошевського [1, с. 83].

— за типом наукової діяльності – наукові, науково-дослідні, науково-виховні, науково-навчальні;

— за типом наукової ідеї, яка досліджується – експериментальні, теоретичні;

— за функціональним призначенням знань – фундаментальні, прикладні, розробки;

— за формами організації діяльності членів школи – індивідуальні, особистісно орієнтовані колективні, змішані;

— за рівнем локалізації – всеукраїнські, регіональні, особистісні.

Наукова педагогічна школа може об'єднувати всі подані класифікації або належати до однієї з них. Наведені класифікації, як показує практика, незалежні одна від іншої.

Школа залежить від наукового керівництва. Керівник наукової педагогічної школи мусить мати визнаний науковий авторитет, найвищий науковий ступінь і вчене звання. Він генерує найсучасніші ідеї, визначає основні напрями наукових пошуків, разом із членами школи формулює теми кандидатських і докторських досліджень, ініціює і розробляє актуальні наукові проекти та програми, виступає керівником,

надає консультативну допомогу та здійснює контроль за їх виконанням.

Професійно-педагогічна діяльність керівника школи відрізняється широкою загальною і професійною науковою ерудицією, ґрунтовним володінням фаховими педагогічними знаннями, глибоким розумінням педагогічного процесу, організаторськими і гностичними вміннями, наявністю наукової інтуїції.

Учені, зокрема з галузі технічних знань, на конкретних прикладах доводять, що не кожен талановитий учений здатен організувати свою наукову школу. Що стосується наукової школи з педагогіки, то такі випадки трапляються дуже рідко. Як правило, якщо вчений-педагог виступає засновником справжнього інноваційного наукового напрямку, чи на якісно новому рівні досліджує відому ідею, він має послідовників у педагогічній теорії і практиці, а отже, – всі передумови створення власної наукової школи.

На основі одержаних нами та іншими дослідниками даних можна виділити *такі позитивні, необхідні якості наукового керівника школи* – наукові, організаторські, моральні, комунікативні.

До *наукових* відносимо – відданість проблемі, науковий інтерес, високу мотивацію й спрямованість, почуття нового, критичність розуму, вимогливість до наукової роботи та об'єктивності одержаних даних, працездатність та інші.

Організаторські якості – індивідуально-колективний стиль, контактність, потреба обговорення і передачі знань, уміння об'єднати навколо ідеї не лише вчених, а й студентів і вчителів-практиків. Деякі вчені допускають певну диктатуру як керівника школи, а звідси – суб'єкт-об'єктні відносини в науковому об'єднанні. Це можливо при наявності у керівника школи беззаперечного авторитету. Може траплятися і на етапі зародження наукової школи.

Моральні дані – чуйне ставлення, здоровий моральний клімат, взаємоповага, бажання прийти на допомогу, недопущення плагіату й «запозичення» ідей, увага і захист науковим керівником кожного свого учня, відданість і постійна вдячність учнів науковому керівникові.

Комунікативні властивості – здатність об'єднувати і зацікавлювати однодумців, яскраво і переконливо висловлювати думки, вміння розуміти своїх учнів, спрямовувати їхню наукову діяльність у відповідності до їхніх можливостей, здібностей та інтересів, бути сприйнятливим до зауважень і самокритичним.

Науковий керівник педагогічної школи повинен мати культуровідповідний науковий світогляд, знати і володіти найсучаснішими науковими методами, методиками і технологіями дослідження.

Оскільки керівництво науковою школою – динамічний і людинотворчий процес, то до професійних і особистісних якостей керівника також відносимо: креативність, компетентність, чітку громадянську позицію, чесність, відповідальність, ініціативність, цілеспрямованість, гуманність і принциповість, наукову об'єктивність.

Члени наукової школи (аспіранти, докторанти, студенти, магістранти, учителі) без роздумів сприймають особистість учителя, його ідеї, спосіб мислення, специфіку діяльності, оскільки входження учня до наукової школи розпочинається з копіювання діяльності засновника школи. Відбувається навчання на прикладі. Учень підсвідомо відтворює в своїй діяльності керівника. У процесі імітації дій наукового керівника аспірант засвоює його діяльність на емоційному й когнітивному рівнях. Спостереження показують, що справжній талант поступово набуває самостійності, зберігаючи традиції школи, забезпечуючи розвиток і трансляцію того, що досягнуто в діяльності школи, адаптуючи і примножуючи його в нових соціально-економічних реаліях.

Успіх у діяльності й керівництві науковою школою насамперед залежить від таких основних факторів: 1) наукового авторитету лідера; 2) громадського визнання не лише наукових, а й моральних характеристик особистості керівника; 3) морально-психологічного клімату в науковому об'єднанні.

Підготовка кадрів вищої кваліфікації в науковій школі здійснюється на основі таких найважливіших принципів: особистісної орієнтації, креативності, зв'язку з життям, елективності, науковості, культуровідповідності, компетентності, а також діяльного, відносницького, системного підходів, за такими основними напрямками: а) розвиток креативності, творчого потенціалу та ініціативності; б) прищеплення навичок самостійності та індивідуальної самобутності творчої наукової діяльності; в) надання допомоги в оволодінні методикою дослідження; г) формування наукового світогляду на базі новаторських та історико-педагогічних досягнень вітчизняної і світової педагогічної думки. Мусить бути самоосвіта впродовж життя.

Загальнопедагогічна підготовка обдарованої молоді, що прагне займатися науковими пошуками, в контексті діяльності педагогічної школи відбувається на основі її наукової проблематики, прийнятого навчального плану і програми. Члени школи працюють, забезпечуючи високу якість знань і належний комплекс компетентностей. Керівник школи використовує у своїй роботі знання з андрагогіки.

Згідно із завданнями дослідження до участі в роботі наукової школи на тимчасовій чи постійній основі залучаються директори шкіл, вчителі, навчальні заклади з метою вивчення членами школи практики, застосовуючи емпіричні методи дослідження чи організовуючи експериментальну роботу. Доцільною є також праця членів наукової школи в навчальних закладах.

В основі наукової взаємодії у педагогічній школі мусить бути: комплекс найрізноманітніших компетентностей у лідера і кожного члена наукової школи; цілеспрямована адаптація учня (аспіранта, докторанта) до вчителя (керівника) і навпаки; своєчасне викриття недоліків і їх оперативне подолання; система методів інтеракції; визначення інноваційних, перспективних напрямів дослідження, висока моральність тощо.

Результатом співтворчості керівника і аспіранта чи докторанта слід вважати формування самостійності молодого вченого, наявність його власної наукової, професійної й особистісної позиції.

Основними критеріальними ознаками діяльності наукової школи традиційно виступають: 1) кількість і якість наукових публікацій керівника і членів школи; 2) вагомість фундаментальних результатів дослідження у докторських, а також оригінальність наукових пошуків у кандидатських дисертаціях; 3) результативність

держбюджетних та інших наукових тем і проектів, одержання об'єктивно нових знань; 4) участь у міжнародних проектах, одержання грантів тощо; 5) індекс цитувань праць наукового керівника і членів наукової школи. Критеріальні ознаки діяльності наукової школи потребують подальшого розроблення в напрямі їх оновлення та конкретизації.

Ми намагалися ідентифікувати педагогічну наукову школу в її загальній характеристиці, розкриваючи найсуттєвіші специфічні риси. При цьому не вдавалися до висвітлення деяких питань спільного і відмінного у змісті та організації її діяльності, залишаючи це для спеціальних досліджень.

Потенціал науки невичерпний у розвитку суспільства і окремої особистості. Наукові досягнення сприяють самоствердженню людини, піднесенню її гідності. Наукова діяльність – це запорука творчого довголіття. Олесь Гончар писав: «Творчість відмолоджує, тільки в ній варто шукати екстракт вічної молодості» [2, с. 270]. Для творчої людини немає тягару років. Справжня, результативна наукова творчість – це щастя. Життя людське швидкоплинне, а наука про виховання та навчання – вічна. У наукових досягненнях значно продовжується наше існування на Землі.

Література

1. Грезнева О. Ю. Научные школы (педагогический аспект) / О. Ю. Грезнева. – Москва, 2003. – 104 с.
2. Степаненко М. І. Публіцистична спадщина Олесь Гончара (мовні, навколомовні й деякі інші проблеми) / М. І. Степаненко. – Полтава, 2008. – 396 с.

Бойко А.М. Наукова педагогічна школа: визначення, специфіка, класифікація.

Анотація. У статті дається визначення поняття «наукова школа», з'ясовується специфіка й класифікація педагогічних наукових шкіл, розкриваються функції лідера (керівника школи) і її членів, а також критеріальні ознаки діяльності наукової школи. **Ключові слова:** наукова школа, педагогічна наукова школа, керівник, член школи, функції, критеріальні ознаки.

Бойко А.Н. Научная педагогическая школа: определение, специфика, классификация.

Аннотация. В статье дается определение понятия «научная школа», выявляется специфика и классификация педагогических научных школ, раскрываются функции лидера (руководителя школы) и ее членов, а также критериальные признаки деятельности научной школы. **Ключевые слова:** научная школа, педагогическая научная школа, руководитель, член школы, функции, критериальные признаки.

Boyko A. Pedagogical scientific school: descriptions, specificity, classifications.

Annotation. In the article the definition “scientific school” is discussed; the distinguish descriptions and classifications of scientific schools are considered; the functions of a leader (school director), school members and criteria features of its activity are researched. **Keywords:** scientific school, pedagogical scientific school, director, school members, functions, criteria features.

ДЕМ'ЯНЕНКО Н.М.,

Національний педагогічний університет
імені М.П.Драгоманова,
м. Київ

УДК 378.22

МОДЕЛЬ КОНТЕКСТНО-КОМПЕТЕНТІСНОЇ ПІДГОТОВКИ У ПЕДАГОГІЧНІЙ МАГІСТРАТУРІ

В умовах подальшої інтеграції національної вищої школи в Європейський регіон вищої освіти та відповідної активізації процедури доопрацювання і прийняття нового Закону України «Про вищу освіту» доцільним і своєчасним у черговий раз уявляється аналіз тенденцій розвитку педагогічної магістратури, моделювання змісту підготовки майбутнього викладача вищої школи. На сьогодні в провідних вищих педагогічних навчальних закладах України накопичений достатній досвід реалізації програм підготовки магістрів, який дозволяє говорити в цілому про рівень успішності, ефективності й привабливості педагогічної магістратури як освітнього інституту в структурі української вищої школи. У розробленні заявленої в статті проблеми виходимо з Міжнародної стандартної класифікації освіти (МСКО), де «магістр» (master) – академічний ступінь (кваліфікація), який присуджується після завершення другого етапу (підрівня) 5-го рівня вищої освіти або, відповідно до болонської класифікації, другого циклу вищої освіти [10, с. 36 – 37]. Магістратуру розглядаємо в єдності чотирьох функцій: *раціональної селективності* – магістратура, як рівень досить відкритий для всіх здатних її освоювати, більш м'яко, природно регулює доступ і зарахування студентів; *забезпечення переддокторського рівня* - отримує все вагомішого значення, оскільки передує вищому ступеню – докторантурі, особливо у зв'язку із завданням формування європейської докторантури; *єдності наступності й розвитку* - на етапі магістратури максимальною мірою досягається єдність академічних і ринкових характеристик вищої освіти, її відданість класичним цінностям і відкритість динамічним змінам; *відновлювальної* - магістерський рівень дозволяє здійснити відтворення високоінтелектуальних науково-дослідницьких кадрів і еліту професіоналів із високою міждисциплінарною культурою. У логіці відміченого сучасна педагогічна магістратура може реалізовувати такі напрями: 1) максимальною мірою використовувати науково-педагогічний потенціал університету, стимулювати творчу, наукову й науково-методичну діяльність, залучати нові педагогічні кадри з НАН, НАПН України, впроваджувати педагогічну інноватику тощо; 2) оперативну й гнучко реагувати на потреби сфери науки і освіти, оскільки контекстність та індивідуалізація магістерських програм дозволяє магістрантам уже в процесі навчання адаптуватися до майбутньої педагогічної діяльності; 3) надавати додаткових можливостей для підвищення ефективності педагогічної докторантури і тим самим здійснювати внесок у вирішення проблеми підготовки науково-